

Sociálně právní ochranou dle § 1 odst. 1 zákona č. 359/199 Sb., se rozumí zejména

1. Ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu
2. Ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění a
3. Působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny

§5

Předním hlediskem sociálně-právní ochrany je zájem a blaho dítěte.

§6

(1) Sociálně-právní ochrana se zaměřuje zejména na děti,

a) jejichž rodiče

1. zemřeli,
2. neplní povinnosti plynoucí z rodičovské zodpovědnosti,³⁾ nebo
3. nevykonávají nebo zneužívají práva plynoucí z rodičovské zodpovědnosti;

b) které byly svěřeny do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče, pokud tato osoba neplní povinnosti plynoucí ze svěřeni dítěte do její výchovy;

c) které vedou zahálčivý nebo nemravný život spočívající zejména v tom, že zanedbávají školní docházku, nepracují, i když nemají dostatečný zdroj obživy, požívají alkohol nebo návykové látky, žijí se prostitutí, spáchaly trestný čin nebo, jde-li o děti mladší než patnáct let, spáchaly čin, který by jinak byl trestným činem,⁴⁾ opakovaně nebo soustavně páchají přestupky⁵⁾ nebo jinak ohrožují občanské soužití;

d) které se opakovaně dopouští útěků od rodičů nebo jiných fyzických nebo právnických osob odpovědných za výchovu dítěte;

e) na kterých byl spáchán trestný čin ohrožující život, zdraví, jejich lidskou důstojnost, mravní vývoj nebo jmění, nebo je podezření ze spáchání takového činu;

f) které jsou na základě žádostí rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte opakovaně umísťovány do zařízení zajišťujících nepřetržitou péči o děti nebo jejich umístění v takových zařízeních trvá déle než 6 měsíců;

g) které jsou ohrožovány násilím mezi rodiči nebo jinými osobami odpovědnými za výchovu dítěte, popřípadě násilím mezi dalšími fyzickými osobami;

h) které jsou žadateli o azyl odloučenými od svých rodičů, popřípadě jiných osob odpovědných za jejich výchovu; pokud tyto skutečnosti trvají po takovou dobu nebo jsou takové intenzity, že nepříznivě ovlivňují vývoj dětí nebo jsou anebo mohou být příčinou nepříznivého vývoje dětí.

§ 7

(1) Každý je oprávněn upozornit na závadné chování dětí jejich rodiče.

(2) Každý je oprávněn upozornit orgán sociálně-právní ochrany na porušení povinností nebo zneužití práv vyplývajících z rodičovské zodpovědnosti, na skutečnost, že rodiče nemohou plnit povinnosti vyplývající z rodičovské zodpovědnosti, nebo na skutečnosti uvedené v § 6 odst. 1 písm. b) až h); tím není dotčena povinnost vyplývající ze zvláštního právního předpisu.⁶⁾

6) § 168 trestního zákona.

§ 8

(1) Dítě má právo požádat orgány sociálně-právní ochrany a zařízení sociálně-právní ochrany, státní orgány, kterým podle zvláštních právních předpisů⁷⁾ přísluší též ochrana práv a oprávněných zájmů dítěte, pověřené osoby, školy, školská zařízení a zdravotnická zařízení o pomoc při ochraně svého života a dalších svých práv; tyto orgány, právnické a fyzické osoby a pověřené osoby jsou povinny poskytnout dítěti odpovídající pomoc. Dítě má právo požádat o pomoc i bez vědomí rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte.

(2) Dítě, které je schopno formulovat své vlastní názory, má právo pro účely sociálně-právní ochrany tyto názory svobodně vyjadřovat při projednávání všech záležitostí, které se ho dotýkají, a to i bez přítomnosti rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte. Vyjádření dítěte se při projednávání všech záležitostí týkajících se jeho osoby věnuje náležitá pozornost odpovídající jeho věku a rozumové vyspělosti. Při své činnosti bere orgán sociálně-právní ochrany v úvahu přání a pocity dítěte s přihlédnutím k jeho věku a vývoji tak, aby nedošlo k ohrožení nebo narušení jeho citového a psychického vývoje.

(3) Dítě, které je schopno s ohledem na svůj věk a rozumovou vyspělost posoudit dosah a význam rozhodnutí vyplývajících ze soudního nebo správního řízení, kterého je účastníkem, nebo jde-li o jiné rozhodnutí vztahující se k jeho osobě, obdrží od orgánu sociálně-právní ochrany informace o všech závažných věcech jeho osoby se týkajících..

§ 10

(1) Obecní úřad je povinen

- a) vyhledávat děti uvedené v § 6 odst. 1,
- b) působit na rodiče, aby plnili povinnosti vyplývající z rodičovské zodpovědnosti,
- c) projednat s rodiči odstranění nedostatků ve výchově dítěte,
- d) projednat s dítětem nedostatky v jeho chování,
- e) sledovat, zda je na základě kontrolních oprávnění⁸⁾ zamezováno v přístupu dětí do prostředí, které je z hlediska jejich vývoje a výchovy ohrožující,
- f) poskytnout nebo zprostředkovat rodičům na jejich žádost poradenství při uplatňování nároků dítěte podle zvláštních právních předpisů,⁹⁾
- g) oznámit obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností skutečnosti, které nasvědčují tomu, že jde o děti uvedené v § 6 odst. 1.

(4) Státní orgány, pověřené osoby, školy, školská zařízení a zdravotnická zařízení, popřípadě další zařízení určená pro děti jsou povinny oznámit obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností skutečnosti, které nasvědčují tomu, že jde o děti uvedené v § 6 odst. 1, a to bez zbytečného odkladu po tom, kdy se o takové skutečnosti dozví.

(5) Zdravotnické zařízení je povinno při ošetřování úrazu dítěte v případě podezření z týrání dítěte, zneužívání dítěte nebo ze zanedbávání péče o ně zajistit zaznamenání úrazu. Záznam o vzniku úrazu (dále jen "záznam") je povinna provést osoba doprovázející dítě, nebo dítě samo, dostavilo-li se k ošetření úrazu bez doprovodu jiné osoby, a je-li to možné s ohledem na jeho věk a rozumovou vyspělost. V záznamu je osoba doprovázející dítě povinna uvést, jak k úrazu došlo; stejnou povinnost má i dítě, pokud záznam vyplňuje toto dítě. Jestliže zdravotnické zařízení zjistí, že charakter zranění neodpovídá popisu úrazu uvedeného doprovázející osobou, popřípadě dítětem, tuto skutečnost v záznamu uvede. V případě, že doprovázející osoba, popřípadě dítě, odmítne záznam provést, vyznačí zdravotnické zařízení tuto skutečnost v záznamu.

(6) Záznam je povinno zdravotnické zařízení zaslat obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností.

§ 12

(1) Obecní úřad obce s rozšířenou působností může uložit rodičům povinnost využít pomoc odborného poradenského zařízení, pokud rodiče

- a) nezajistili dítěti odbornou poradenskou pomoc, ačkoliv dítě takovou pomoc nezbytně potřebuje a obecní úřad obce s rozšířenou působností takovou pomoc předtím doporučil,
- b) nejsou schopni řešit problémy spojené s výchovou dítěte bez odborné poradenské pomoci, zejména při sporech o úpravě výchovy dítěte nebo úpravě styku s dítětem.

§ 13

Výchovná opatření

- (1) Obecní úřad rozhoduje o opatřeních podle zvláštního právního předpisu,¹⁰⁾ neučinil-li tak soud; přihlédne přitom k tomu, že projednávání nedostatků podle § 10 odst. 1 písm. b) až d) nevedlo k nápravě. (obecní úřad může napomenout vhodným způsobem nezletilého, jeho rodiče a osoby, kteří narušují jeho řádnou výchovu, stanovit nad nezletilým dohled a provádět jej za součinnosti školy, občanských sdružení v místě bydliště školy apod, uložit nezletilému omezení, které zabrání škodlivým vlivům na jeho výchovu, zejména návštěvu podniků a zábav pro nezletilého vzhledem k jeho osobě nevhodných)

§ 14

(1) Obecní úřad obce s rozšířenou působností podává za podmínek stanovených zvláštním právním předpisem¹¹⁾ návrh soudu

- a) na rozhodnutí o splnění podmínky osvojení spočívající v tom, že rodiče neprojevují zájem o své dítě,
- b) na omezení nebo zbavení rodičovské zodpovědnosti nebo pozastavení jejího výkonu,
- c) na nařízení ústavní výchovy,
- d) na prodloužení nebo zrušení ústavní výchovy,
- e) na svěřeni dítěte do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, na prodloužení doby trvání tohoto svěřeni a na zrušení rozhodnutí o svěřeni dítěte do tohoto zařízení.

(2) Jestliže opatření učiněná soudem podle zvláštního právního předpisu¹⁰⁾ vedla k nápravě v chování dítěte, v jednání rodičů nebo dalších osob, kteří narušovali řádnou výchovu dítěte, může podat obecní úřad obce s rozšířenou působností návrh soudu na zrušení těchto opatření.

§ 16

Ocitlo-li se dítě bez jakékoliv péče nebo jsou-li jeho život nebo příznivý vývoj vážně ohroženy nebo narušeny, je obecní úřad obce s rozšířenou působností povinen podat neprodleně návrh soudu na vydání předběžného opatření podle zvláštního právního předpisu.¹³⁾

13) § 76a občanského soudního řádu.

§ 51

(3) Obecní úřad na vyžádání

- a) podává soudu zprávy o poměrech dítěte, u něhož rozhodl soud o výchovném opatření,
- b) doporučuje soudu osobu vhodnou stát se poručníkem a toto své doporučení oznamuje obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností,
- c) podává obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností zprávy o poměrech dítěte,
- d) podává státnímu zastupitelství zprávy o poměrech dítěte, u něhož soud na návrh státního zastupitelství v občanskoprávním řízení uložil ochrannou výchovu podle zvláštního právního předpisu.⁴⁾

(4) Obecní úřad obce s rozšířenou působností na vyžádání

- a) podává soudu zprávy o poměrech dítěte, u něhož rozhodl soud o výchovném opatření,
- b) podává státnímu zastupitelství zprávy o poměrech dítěte, pokud státní zastupitelství vede podle zvláštního právního předpisu²⁹⁾ řízení týkající se dítěte,
- c) poskytuje krajskému úřadu a ministerstvu spisovou dokumentaci vedenou o dětech a zobecněné informace a souhrnné údaje, které získá při své činnosti, s výjimkou jmenných údajů,
- d) může poskytovat pověřené osobě údaje potřebné pro zajištění její činnosti.

(5) Orgán sociálně-právní ochrany je povinen

a) na žádost poskytnout

1. soudu a správnímu úřadu údaje potřebné pro občanské soudní řízení a správní řízení,
2. orgánu činnému v trestním řízení údaje potřebné pro trestní řízení,
3. orgánu sociálního zabezpečení, orgánu pomoci v hmotné nouzi a orgánu státní sociální podpory údaje potřebné pro rozhodování o sociálních dávkách, a to v rozsahu odpovídajícím potřebám řízení před těmito orgány,
4. úřadu práce údaje potřebné pro řízení a povolování výkonu činnosti dítěte podle zvláštního právního předpisu,^{47a)}
5. úřadu státní sociální podpory údaje potřebné pro podání návrhu soudu na stanovení výživného a návrhu na výkon rozhodnutí, jde-li o výživné na děti uvedené v § 19 odst. 4,
6. zařízení uvedenému v § 29 odst. 1 informace o poměrech v rodině dítěte, které bylo do tohoto zařízení umístěno na základě rozhodnutí soudu, a je-li tomuto dítěti zprostředkovávána pěstounská péče nebo osvojení, též informace o postupu při tomto zprostředkování,

7. věznicí, ve které mladistvý vykonává trest odnětí svobody, informace potřebné pro dosažení účelu trestu;
- b) orgánu činnému v trestním řízení oznamovat skutečnosti nasvědčující tomu, že byl spáchán na dítěti trestný čin,⁴⁸⁾ nebo že dítě bylo použito ke spáchání trestného činu, nebo že dochází k násilí mezi rodiči, jinými osobami odpovědnými za výchovu dítěte a dalšími fyzickými osobami v domácnosti obývané dítětem, nebo že není plněna vyživovací povinnost k dítěti;
- c) poskytnout Probační a mediační službě na její žádost informace v rozsahu potřebném pro trestní řízení;
- d) oznámit úřadu práce, který povolil výkon umělecké, kulturní, sportovní nebo reklamní činnosti dítěte podle zvláštního právního předpisu,^{47a)} skutečnosti, které odůvodňují zahájení řízení o zákazu činnosti dítěte; orgán sociálně-právní ochrany je také povinen sledovat, zda došlo k nápravě;
- e) poskytnout Veřejnému ochránci práv informace, které si vyžádá při šetření podle zvláštního zákona.

§ 52

(1) Zaměstnanci orgánu sociálně-právní ochrany a zaměstnanci obce s rozšířenou působností zařazení do obecního úřadu jsou oprávněni v souvislosti s plněním úkolů podle tohoto zákona navštěvovat dítě a rodinu, ve které žije, v obydlí a zjišťovat v místě bydliště dítěte, ve škole a ve školském zařízení, ve zdravotnickém zařízení, v zaměstnání nebo v jiném prostředí, kde se dítě zdržuje, jak rodiče nebo jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte o dítě pečují, v jakých sociálních podmínkách dítě žije a jaké má dítě chování.

(2) Zaměstnanci orgánu sociálně-právní ochrany a zaměstnanci obce s rozšířenou působností zařazení do obecního úřadu jsou oprávněni pořídit obrazové snímky a obrazové a zvukové záznamy dítěte a prostředí, v němž se dítě zdržuje, je-li to třeba pro účely ochrany a zaměstnanci obce s rozšířenou působností zařazení do obecního úřadu práv dítěte.

(3) Zaměstnanci orgánů sociálně-právní ochrany a zaměstnanci obce s rozšířenou působností zařazení do obecního úřadu konají činnost uvedenou v odstavcích 1 a 2 na základě zvláštního oprávnění vydaného tímto orgánem, v němž je uvedeno jméno, popřípadě jména a příjmení zaměstnance, titul a zaměstnavatel a vymezena činnost, kterou může tento zaměstnanec vykonávat.

Výklad § 52 odst.1 ze zák. č.359/1999 Sb.

Pokud jde o návštěvy dítěte ve škole, je škola povinna umožnit zaměstnancům orgánu sociálně právní ochrany rozhovor s dítětem v prostorách školy, a to i bez předchozího vyrozumění zákonných zástupců dítěte. Jestliže zákon přiznává zaměstnancům orgánu sociálně právní ochrany dětí právo zjišťovat ve škole skutečnosti o výchově dítěte, o jeho chování a životních podmínkách, pak z tohoto zákonného ustanovení vyplývá pro školu povinnost vytvořit orgánu sociálně právní ochrany takové podmínky, aby mohl zmíněné

oprávnění účinně realizovat, včetně povinnosti zajistit vhodnou místnost, v níž může rozhovor dítěte a sociálního pracovníka proběhnout. Předběžné vyrozumění zákonných zástupců dítěte a rozhovoru s dítětem není nezbytné, škole ani orgánu sociálně právní ochrany dětí žádný právní předpis takovou povinnost neukládá. Kromě toho má dítě v souladu s § 8 odst.2 zákona při projednávání všech záležitostí, které se ho dotýkají, právo svobodně vyjádřit svůj názor i bez přítomnosti rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu. Z toho vyplývá, že rozhovor zaměstnance orgánu sociálně právní ochrany s dítětem ve škole může být veden bez přítomnosti třetích osob, a to jak rodičů, tak i pracovníků školy.

§ 53

Povinnosti státních orgánů, dalších právnických a fyzických osob a pověřených osob

(1) Na výzvu orgánů sociálně-právní ochrany jsou

a) státní orgány,

b) zaměstnavatelé,

c) další právní osoby, zejména školy, školská, zdravotnická a jiná obdobná zařízení,

d) fyzické osoby, pokud jsou zřizovateli škol a dalších zařízení uvedených v písmenu c),

e) pověřené osoby,

povinni sdělit bezplatně údaje potřebné podle tohoto zákona pro poskytnutí sociálně-právní ochrany nebo pro účely rozhodování o vydání pověření, **nebrání-li tomu zvláštní právní předpis.** Povinnosti zachovávat mlčenlivost podle zvláštního právního předpisu^{49a)} se

nelze dovolávat, jestliže mají být sděleny údaje o podezření z týrání, zneužívání dítěte nebo ze zanedbávání péče o něj. Jde-li však o údaje týkající se zdravotního stavu vyžádané orgánem sociálně-právní ochrany, platí o úhradě zdravotních výkonů ve zdravotnickém zařízení zvláštní právní předpis.⁵⁰⁾

(2) Rodiče jsou povinni

a) spolupracovat s orgány sociálně-právní ochrany při ochraně zájmů a práv dítěte,

b) na výzvu příslušného orgánu sociálně-právní ochrany se dostavovat k osobnímu jednání, předložit listiny a další doklady a poskytnout nezbytné informace, je-li jich třeba pro výkon sociálně-právní ochrany,

c) umožnit za podmínek uvedených v § 52 odst. 3 návštěvu zaměstnance orgánu sociálně-právní ochrany a zaměstnance obce s rozšířenou působností zařazeného do obecního úřadu v obydlí, popřípadě v jiném prostředí, kde dítě žije, je-li to nezbytné pro ochranu života nebo zdraví dítěte nebo pro ochranu jeho práv.

(3) Povinnosti uvedené v odstavci 2 se vztahují obdobně i na jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte.

§ 59a

(1) Rodič nebo jiná fyzická osoba odpovědná za výchovu dítěte se dopustí přestupku tím, že

a) nesplní povinnost využít pomoc odborného poradenského zařízení, o jejímž uložení rozhodl orgán sociálně-právní ochrany podle § 12, nebo

b) nepřevezme dítě při jeho návratu z ciziny podle § 36 odst. 3, ačkoliv mu v tom nebrání závažná překážka.

(2) Za přešupek podle odstavce 1 lze uložit pokutu do 20 000 Kč.

§ 59d

(1) Fyzická osoba se jako zřizovatel školy, školského, zdravotnického nebo jiného obdobného zařízení, nebo jako pověřená osoba dopustí přešupku tím, že nesplní povinnost sdělit bezplatně údaje potřebné pro poskytnutí sociálně-právní ochrany nebo pro účely rozhodování o vydání pověření podle § 53 odst. 1.

(2) Za přešupek podle odstavce 1 lze uložit pokutu do 50 000 Kč.

§ 59e

(1) Fyzická osoba se jako pověřená osoba nebo jako osoba odpovědná za školu, školské zařízení nebo jiné zařízení určené pro děti, které není právnickou osobou nebo podnikem podnikající fyzické osoby, dopustí správního deliktu tím, že nesplní povinnost podle § 10 odst. 4 bez zbytečného odkladu oznámit obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností, že se dověděla o dítěti uvedeném v § 6 odst. 1, na které se zaměřuje sociálně-právní ochrana, nebo nezajistí, aby tuto povinnost splnila škola, školské zařízení nebo jiné zařízení určené pro děti, za které je odpovědná.

(2) Za přešupek podle odstavce 1 lze uložit pokutu do 50 000 Kč.

§ 59j

(1) Zdravotnické zařízení se dopustí správního deliktu tím, že při ošetřování úrazu dítěte v případech podezření z týrání dítěte, zneužívání dítěte nebo ze zanedbávání péče (§ 10 odst. 5) nezašle záznam o úrazu obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností způsobem podle § 10 odst. 6.

(2) Za správní delikt podle odstavce 1 se uloží pokuta do 50 000 Kč.

§ 59k

(1) Právnická nebo podnikající fyzická osoba jako pověřená osoba nebo jako škola, školské zařízení nebo zdravotnické zařízení anebo jiné zařízení určené pro děti se dopustí správního deliktu tím, že nesplní povinnost podle § 10 odst. 4 bez zbytečného odkladu oznámit obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností, že se dověděli o dítěti uvedeném v § 6 odst. 1, na které se zaměřuje sociálně-právní ochrana.

(2) Za správní delikt podle odstavce 1 se uloží pokuta do 50 000 Kč.

Právo a Rodina č.5/2008 – 10.ročník článek JUDr.Novotné: „Oznamovací povinnost podle zákona o sociálně právní ochraně dětí je často zanedbávána

Zákon o OSPOD ustanoveními v části sedmé upravujícími přestupky a správní delikty sleduje vynucení plnění povinností všemi, kterým to zákon ukládá. Oznamovací povinnost ve vztahu k dětem uvedeným, ale i jinak ohroženým nebo narušeným (§6 odst.1, jak je uvedeno výše, nevymezuje okruh dětí taxativně) není v zákoně upravena bezúčelně. Smyslem tohoto ustanovení je předcházet působení nepříznivých vlivů na děti a přijímat včas potřebná preventivní opatření či zabezpečit odpovídající pomoc zejména dětem zanedbávaným, týraným a zneužívaným. Ustanovení § 10 odst.4 zákona je ve vztahu k právním předpisům z jiných právních oblastí ustanovením zvláštním, jehož účelem je ve smyslu § 5 zákona o SPOD **činit všemi právními a fyzickými osobami, institucemi a orgány vše pro blaho a zájmu dítěte.**

Pokud orgán SPOD nedbá, aby výše uvedená oznamovací povinnost byla plněna, sám porušuje zákon o SPOD a škola vedle zákona o SPOD též porušuje metodický pokyn MŠMT k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení č.j.28 275/2000 ze dne 8.12.2000. Ten přímo v článku 7 odkazuje na ustanovení § 10 zákona o SPOD.

Přehlížením porušování povinnosti se orgán SPOD nepřímo podílí na dalším ubližování dětem a podpoře a rozvíjení šikany.